

A Martinsberg

Történelmi visszatekintés

Heinrich Steininger

Jelen beszámolómat 2001. húsvétja körül kezdtem el írni, és a későbbiekben néhány részletében módosítottam. A 8. és 9. számú ház leírását 2005-ben és 2006-ban készítettem.

Időközben néhányan meghaltak, és új lakók költöztek a házakba. Könyvemben az események aktualitása nem játszik szerepet. Tudatos ferdítéseket nem írtam le. Ennek ellenére nem tenném mindenért tűzbe a kezem.

Megsérteni senkit nem akarok. Csupán ezt a kis, Z. város peremén lévő kozmoszt szeretném megörökíteni. Megszolgáltam.

Hessen, 2005-2006.

Isten nem mindig az égben lakik, a világ nincs mindig rendben. Nem minden rossz, de nem is minden jó; nem minden csúf, de nem is minden szép: mindez élet, élet, élet – az egyetlen, ami fontos. Az élet vad és kegyetlen, jóságos és nemes, szenvedélyes és nagylelkű, ostoba és gyűlöletes, szép és fájdalmas és vidám – az élet mindez és még sok minden más – és én mindezt szeretném megismerni, és ezt meg is teszem, Istenemre, még ha keresztre is feszítenek érte. Ennek megtalálásához, megértéséhez a világ végéig elmegyek. És ha ezzel elkészülök, ezt az országot úgy fogom ismerni, mint a tenyeremet, és papírra vetem tapasztalataimat; és az igaz lesz és szép.

(Thomas C. Wolfe; anyjának írt egyik leveléből, 1923.)

Egyszer volt

Egyszer volt. Sosem volt.

Volt egyszer egy folyó. A Vogtland hegyei közül érkezett. Schöneckttől keletre fakadt és a Rote Mulde és a Weisse Mulde egyesüléséből lett Zwickauer Muldévá, annak útját a Leipziger Tiefland ligetes tájaiig egyengetve. És itt, közvetlenül az alföld pereménél gyűltek össze szerzetesek a középkorban – a bencések.

A letelepedők erdőket vágtak ki és várakat építettek. És ahol a köd a folyóparti ligetektől a legszebben szállt fölfelé a hegyoldal mentén, végigsimította a várakat, kunyhókat és udvarházakat. Települések és városok jöttek létre.

Ezen városok egyikét 1280-ban alapították. Z.-nek hívták.

Túlélt háborúkat, amelyeket a jóisten küldött rá. És városrészeket felégető tüzeket, amelyeket fazekasok és malátapirítók okoztak. Emiatt aztán a fazekasoknak a folyótól jobbra kellett mesterségüket úzni. És a város túlélte azokat az időket is, amikor a Mulden-Au fölött sötét felhők gyülekeztek, mert a Töpfergasséban lakó egyik cipész nem akarta egy cigányasszony gyerekeit gondozásba venni. És akkor ez a cigányasszony elátkozta a várost, ráhozva a pestist.

Így múltak az idők. Napok, hetek, évek, évszázadok.

Emberek születtek és haltak meg. És valamikor a 20. század első nagy háborúja előtt megszületett Ludwig Erich bácsi. Apja címfestő volt Z.-ben. Apja és annak apja is képfestésből élt. És én még láttam az általuk készített címereket.

Ludwig bácsi – szomszédunkként – végigkísérte gyermekkoromat. Kiskoromban minden alkalommal megjegyezte anyámnak, amikor csak meglátott, hogy holnapra meg fogok halni. Ennyire gyengécskének láthatott engem. És az is voltam. Nagyon vékony, nagyon sápadt. És nem tudtam egyenesen tartani a nagy fejemet. Ferdén támaszkodott keskeny vállamra. És fehér, papírszerű arcbőrömet vékony, kék erecskék hálózta be.

De minden alkalommal túléltem a kimondott jóslatot – az élet meglehetősen fontos volt számomra!

És élveztem a felnőttek beszélgetéseit, a szavak dallamát és a képek színeit. És egy napon elhatároztam: meg fogom őrizni közvetlen gyermekkorom eseményeit, párbeszédeit és képeit.

A hely

A Martinsberg kis utcácska Z.-ben.

Ha Z.-t Gluchoi irányában hagyjuk el, akkor a Gluchoier Tor végénél jobbra kanyarodva juthatunk el a Martinsberghez; az utca eredetileg „Am Martinsberg” néven volt bejegyezve.

A Martinsberg mindig csak valamiféle földút volt. Nyáron poros és száraz, vagy – az időjárástól függően – igencsak sáros. Télen néha annyira csúszott, hogy a Martinsbergen végighajtó kevés autónak alkalmanként meg kellett küzdenie a feljutásért. Apám viszont úgy vélte, hogy ez csak a sofőr ügyetlenségén múlik.

A Gluchoier Tornál

Az utca a Martinsberg lábánál balra lévő Sankt Martin templomról kapta a nevét. De az én időmben a templom már nem volt meg. Helyén kis ház állt – a „Holdfény-ház”. Milyen szép név! Ez volt az első ház a Martinsbergen, de a Gluchoier Torhoz tartozott. És ebben a házban lakott Putz néni. Mindig ő varrta meg a ruháinkat. Ez néha egy mellényke volt, máskor a vékony fehér csíkos, fekete színű, térdig érő „rövid” nadrágom. Úgy éreztem magam benne, mint egy „majdnem Al Capone”. Csak a mellényke nem illett igazán hozzá. Ezeket a ruhákat nem nagyon szerettem hordani. De a házba bejáratos voltam. Mindig nagy tisztaság uralkodott benne. A padlódeszkák sárgás-barnásan világítottak, ha rájuk sütött a nap. És levendulaillatra emlékezem. Igen, azt hiszem, levendula volt.

Ebben a házban mindig úgy éreztem magam, mintha Pinokkió volnék. És a kék hajú tündért kerestem. Hiszen ő is egy ilyen szép házban lakott. És amikor ma elhaladok e ház mellett, erre gondolok. A kék hajú tündérré és arra a nyugalomra és biztonságra, ami ebben a házban fogadott.

A hegy lábánál, a „Holdfény-ház” előtt fakadt egy kis forrás, a Martinsquelle. Néha vasárnaponként ehhez a forráshoz kellett elmennem és tejeskannában – abban az időben a tejet még kannákba töltötték – friss vizet hoznom. Az ott lakók szerint a forrásnak különösen jó vize volt. Én ezt nem tudtam megítélni. Mindenesetre jéghideg volt.

A Martinsberg 1. számú ház

A Martinsberg 1. szám alatt sok család lakott. Wichbarték, Buchnerék (ők hárman voltak), Markuse Magdalena néni és Luftrich bácsi. Az első ház tehát meglehetősen nagy volt. De akkora mégsem, hogy heten tudtak volna lakni benne.

Wichbarték idős, törődött emberek voltak. A bácsi nyugodt higgadtságot sugárzott, míg a néni tekintete a világgal való elégedetlenségéről tanúskodott. Még emlékszem arra, amikor egyszer anyámnál volt, mert Karmen nővérem állítólag kankalint lopott Wichbarték kaszálójáról. Mi mindent tagadtunk. Amikor az öreg Wichbart néni zsémbelődve elhagyta házunkat, friss vizet adtunk a virágoknak.

Luftrich bácsi a ház első emeletén lakott; lakásának egyik ablaka az utcára nyílt. Gyakran kinézett onnan. Bajuszt viselt és nehéz, fekete szarukeretes szemüvege volt. Piros orra italos emberről árulkodott. Utolsó éveiben nála lakott az unokája: egy szénfekete fürtös és egészen sötét szemű kisfiú. Abban az időben gyakran kettesben néztek ki az ablakból. Néha elvitte magával a kisfiút a kocsmába. Aztán egyszer a kisfiú valahogy kizuhant az ablakból. A körülmények soha nem tisztázódtak pontosan. A fiú előbb szellemileg visszamaradott lett, majd néhány év múlva meghalt. Nem volt szép vége.

Buchnerék közvetlenül Luftrich bácsi alatt laktak: Buchner bácsi, a felesége és annak nővére. A bácsi gyakran szivarozott. Egy nap azt mesélte szomszédunk, az öreg Ludwig bácsi anyámnak, hogy Buchner úr meghalt. Megfulladt. Haláltusájában az éjjeliedény köré csavarodott. Magam elé képzeltem a jelenetet, és úgy találtam, hogy a fulladás mindenképpen kerülendő dolog. Én még kicsi voltam, a halál pedig valami távoli dologként létezett. A halálhír után egy nappal aztán már újból enyém volt a halhatatlanság, ahogy ezzel minden gyermek így van. De azt is észrevettem, hogy az öreg Ludwig bácsit teljesen magával ragadta a haláltól való félelem.

A Martinsberg 2. és 3. számú ház

Az öreg Ludwig Erich bácsinak két felesége volt. Halálukkal mindketten megelőzték őt. Először Elfriede néni. Elfriede néninek a jobb arcán egy fekély volt. Rettenetesen nézett ki. Ludwig bácsi mindig házhoz hívta az orvost, és olyankor ki is kellett fizetnie őt. Egy alkalommal a Ludwig család kutyája annyira szétrágta az orvosnak szánt pénzt – egy húsz márkás bankjegy volt, és ez akkoriban nagy összegnek számított! –, hogy azt az orvos már nem fogadta el. De mégis ez volt az utolsó pénz, ami a rendelkezésükre állt. Így aztán Erich bácsi hozzánk jött át. Ez akkoriban bevett szokás volt szomszédok között. Szüleim kölcsönadták neki a pénzt. Valószínűleg fizetésnap lehetett, mert egyébként ennyi pénzünk nem lehetett volna otthon. Elfriede néni aztán meghalt. Hívta őt a macskabagoly, és a néni utána ment.

Később Lene néni érkezett a házhoz. Magas és sovány volt. Mindig remegett a keze, de csodálatos túrósbatyukat tudott sütni – hmm. Még most is összefut a nyál a számban annak gondolatára. Lene néni mindig nagyon aggódott Erich bácsiért. Folyton azt mondta, hogy az ő Erich ura már nem tud lépést tartani, ha általános fizikai munkáról van szó. Amikor ezt hallottam, akkor – pubertáskorú gyermekként – természetesen valami másra gondoltam és nagyon jól szórakoztam rajta. Egy napon Erich bácsi magából kikelve szaladt át hozzánk. Apámat hívta, hogy jöjjön gyorsan. Lene néni nem tudott fölmenni a lépcsőn.

Amikor apám visszajött, odasúgta anyámnak, hogy a Lenén már nem lehet segíteni. Az orvos már ott van nála. Apám még felvitte őt a lépcsőn, és eközben Lene néni összecsinálta magát – apámnak először meg kellett tisztázkodnia. Néhány nap múlva Lene néni meghalt.

Ludwig bácsi leginkább húsvétkor jut eszembe. Gyakran mesélt nekem arról, hogyan lopta el valamikor 1905-1907. táján (pontosan már nem emlékszem) azokat a csokitojásokat, amelyeket a nemesi származású Henriette, a „mi” hercegnőnk Z. város gyermekei számára rejtett el a játszóparkban: mielőtt a hercegnő a kaput kinyitotta volna a tolakodó gyereksereg előtt, a kis Erich már megtizedelte a zsákmányt. Ez úgy volt lehetséges, hogy Erich bácsi kertésztanulóként éppen a játékparkkal határos kertészetbe volt bejáratos, és ismerte a kerítésen átvezető minden bűvölyukat.

Az öreg Ludwig bácsinak egészen sötétbarna, okos és gyorsan mozgó szemei voltak. És amikor néha egy barátnőmmel érkeztem haza és a lány tetszett neki, akkor a szemeivel egészen sóvárgón pillantott rá. Azt hiszem, még nem felejthette el a dolgot...

Kedves ember volt. Mindig félt a haláltól, és aztán mégis mennie kellett. Egyre agresszívabbá vált. Többet ivott a szokásosnál és többet annál, amennyit elbírt. Nem is kellett túl sok neki a maga majd’ 94 évével. Talán a haláltól való félelmében ivott. Emiatt – vagy egyáltalán a korából következően – a tisztasága is alábbhagyott. Záróizma már nem működött; nem tudta tartani a székletét. És az egész házban ennek a szaga terjengett. Gyermekei csak ritkán jöttek el hozzá; persze, hogy az ember ilyen helyzetben agresszívvá válik. Egész életében tiszta volt! Tudom, mert néha együtt sakkoztunk, és a lakásában mindig padlóviasz szagát éreztem – meg szivarét. Szivarozott. És hébe-hóba ivott egy pohárnyi gabonapálinkát. Ritkán, és leginkább csak egyet. Most már 14 éve halott. Amikor a lányom született, akkor ment el ő. A sakkfigurák még mindig megvannak.

Néha elvitt magával a barátjához, Dürr Hugo bácsihoz. Olyankor az öreg férfiak dohányoztak és az első világháborúról meséltek. „Egy lövés – egy muszka. Egy szúrás – egy francia. Egy rúgás – egy angol.” És arról is meséltek, hogy milyen volt a francia fogságban. Ludwig bácsin az segített, hogy szép volt a kézírása. A tábor írnokává vált. Még csokit is kapott. Ludwig bácsi sokat tudott mesélni, és szívesen hallgattam. Egy másik világból volt ő, akárhogy is...

A szomszéd házban lakott – és lakik még most is – a Selig család. Emberemlékezet óta nagyon hívő emberek. Máig emlékszem arra, hogyan haltak meg az öreg Selig bácsi feleségének szülei. Előbb az apósa, Himmel bácsi. Később a felesége. Az a halottas kocsi, amellyel Himmel bácsit vitték el, még lovas kocsi volt. A lánya a férjével együtt ment a kocsi után a temetőbe, ahol a koporsót felravatalozták. Minden

nagyon ünnepélyes volt. Himmel nénit már egy autóban szállították. Ez a temetés már nem volt annyira ünnepélyes.

Mostanra már csak az öreg Selig bácsi él. A felesége is már meghalt. Úgy 92 éves lehet. De már nem jön ki a házból. Csak néha, nyáron. Olyankor a tolószékében kiteszik őt a körtefa alá, ahol már Himmel bácsi is, az apósa üldögélt úgy 40 évvel ezelőtt, remegő végtagokkal a semmibe révedve.

Azt hiszem, az öreg Selig bácsi 90. születésnapján történt (a felesége már éppen egy fél éve halott volt). Eljött a polgármester, és gratulált Selig bácsinak. Az alkalomhoz kapcsolódóan egyúttal érdeklődött a felesége – Selig néni – egészsége felől is. Szerencsére Selig bácsi nem értette a polgármestert, és unokái gyorsan témát váltottak. Amikor a fiával beszélgettem (aki körülbelül két évvel idősebb nálam), elmesélte, hogy az apja nem is igazán fogta fel, hogy a felesége meghalt. Nem tud már emlékezni. Csak néha, amikor valami emlékkép felvillan előtte, könnyek folynak végig ráncos arcán. *Az élet már csak, olyan, amilyen! És nem is olyan szörnyű ez az egész.* Mindez csak történetek egyvelege, amelyek mintha képek lennének, és ezek a képek az agyunkba égnek. És néha ezek a képek leperregnek előttünk. És akkor ez olyan, mintha moziban ülnénk. Mi vagyunk a főszereplő és egyúttal annak egyetlen nézője is. Örült dolog.

A Ludwig család alatt laktak Feldmannék: Anton bácsi és Else néni. Mindketten nagyon vallásosak voltak és minden vasárnap templomba mentek. Ilyenkor nagyon szépen néztek ki. Emlékszem, Anton bácsin szép, barna hajszálcsíkos öltöny volt. Gyakran szivarozott is. Kis termetű és erős, egészen atlétikus fizikumú volt. Szép O-lábai voltak, és az öreg Ludwig bácsitól eltérően egész idős koráig terhelhető maradt. Else néni ezzel szemben testes, kövérkés alkatú volt. A Lindemann család parasztudvarán szolgált cselédként. Amikor az öreg Lindemann Sepp bácsi halálán volt, Else nénit hívatta magához. Ő volt vele az utolsó óráiban. Erről soha senki nem szólt egy rossz szót sem.

Már nem tudom, hogy Feldmannéknál ki halt meg előbb. Az Else néni halála előtti estén a martinsbergi asszonyok szokás szerint pletykálgattak. Ott ültek a mező zöld szegélyén és figyelték a Gluchoier Toron keresztül a Hopfenbergl felé igyekvőket – ez az arra járók számára akár egy vesszőfutással is felért. A nap előrehaladtával aztán egyre kevesebben ültek a szegélyen. A legidősebb asszonyok tartottak ki a legtovább. Leginkább Gagartun Martl néni, Schicklpieck Anna néni és Feldmann Else néni. Azon a bizonyos estén anyám és Else néni maradt utolsónak. Amikor anyám bejött a házba, mondta, hogy az Else ma egyáltalán nem akarta abbahagyni a fecsegést. Még a küszöbön is elkísérte anyámat, miközben folyton csak beszélt, csak beszélt. A következő napon már halott volt. Nekem úgy tűnt, mintha sejtette

volna, hogy a végéhez közeledik. Egyszerűen csak ki akarta beszélni magából az utolsó lehetőséget is.

Amikor Anton bácsi meghalt, már megvolt a motorom. Anyám megkért, hogy menjek el a fiához, Feldmann Mannlhoz a Hopfenbergre. Mondjam meg neki, hogy az apja haldoklik. Elmotoroztam hozzá. Amikor átadtam az üzenetet apja állapotának rosszra fordulásáról, furcsán elhúzta az arcát.

Most már tudjuk, hogy kik laktak a Martinsberg 2. és 3. szám alatt. Ebben a két régi, egymáshoz tapasztott házban, ami már a 19. század elején megépült. A lehulló vakolat alatt verebek fészkeltek. Néhány helyen vályog és szalma türemkedett ki a falakból...

A Martinsberg 4. és 5. számú ház

A harmincas években a nácik építették a Martinsberg házsorát. Ez a 4., 5., 6. és 7. számú házat jelentette. A házak úgy tíz évre épültek; ezt követően – legalábbis úgy gondolták – a házak már teljesítették volna feladatukat. Mégis, mind a mai napig állnak. Megtartásukért nyilván sokat tettek időközben.

A Martinsberg 4. alatt laktunk mi. De ez egy másik történet.

Az 5. szám alatti házban előbb Ernst Ampfer bácsi lakott. Csak nagyon halványan emlékszem rá. Nem sokáig maradt ott. Később a Jäger család költözött oda, azazhogy Jäger Walfried bácsi még nem. Ő annak idején börtönben volt – legalábbis ezt így mesélték. Magasabb beosztású iskolai hivatalnokként állítólag pénzeket sikkasztott. Pontosabban nem lehetett tudni. Valószínűleg más tanárok is benne voltak a dologban. De Walfried bácsi hallgatott.

A Jäger családnak két fiúgyermeke volt: Siegfried és Peter. Az anyjuk, Liselotte néni testes, nagymellű asszony volt. Walfried bácsival egy idő után bizonyosfajta barátság alakult ki közöttünk: én, a gyermek és ő, a pedagógus között. Megtanított arra, hogy bizonyos problémákat meghatározott gondolati mintákkal oldjak meg. Nagyon intelligens volt és nagyon együtt érző. A felesége inkább egyszerűbb lélek volt.

Walfried bácsi hetente csak egy szabad napot ajándékozott magának. Ez a szombat volt. Ilyenkor általában semmit nem csinált. Lustán feküdt a kertben, és estefelé ivott valamit. Néha ugratta az öregasszonyokat, akik a házsor előtt a réten üldögéltek. Vasárnap viszont dolgozott. Mivel iskolai szolgálatot többé már nem vállalhatott, egyetemre jelentkezett Plauenban. Azt hiszem, mérnök-közgazdász akart lenni. Mindig is meglehetősen büszke volt a teljesítményére és hébe-hóba megmutatta nekem néhány dolgozatát. Ezekre leginkább jó és nagyon jó osztályzatot kapott. Valamikor aztán befejezte a tanulmányait és elhelyezkedett

Marbachban. Így aztán a család elköltözött a Martinsbergről. Új építésű házat kaptak az Emil-Richter-Strassén. Itt még néhány alkalommal meglátogattam Walfried bácsit. Akkor már leginkább ágyban feküdt. A felesége mondta, hogy mindig hosszú ideig marad ágyban. Egy alkalommal az a benyomásom támadt, hogy nem szívesen látott vendég vagyok. Azóta nem látogattam meg őt. Ennek ellenére szívesen gondolok vissza rá. A szintén Marbachban lakó nővérem mesélte, hogy Walfried bácsinak később egészen lilás arcbőre lett. Nővérem szerint ez a „bronzkór” volt – az alkoholistákat gyakran utolérő betegség.

A Jäger család kiköltözését követően Starkowék: Marianne néni és Manfred bácsi érkezett a házba. Fiatal tanító-házaspár voltak. Mindketten Moszkvában jártak egyetemre, ahol orosz és németet tanultak. Két gyermekük volt: Julia és Olaf. Jól emlékszem beköltözésük napjára. Nagy forróság volt. Marianne néni fiatal, nagyon szép asszony volt. Alig 30 éves, szőke és szép termetű. Manfred bácsi vékony testalkatú volt, és az orra kicsit ferdén állt. A beköltözésnél egy házaspár segített nekik. Azt hiszem, Marianne néni nővére és a férje lehettek. A nővér is nagyon szép volt. Pubertáskorú fiúként nagyon pontosan megfigyeltem a két nőt. Együtt fagyiztak a kertben, miközben Manfred bácsi azon bosszankodott, hogy nem készültek el mindennel. A válasz kacagás volt. A beköltözésükhöz lefestettem a levelesládájukat. Öreg, rozsdás fémdoboz volt, rajta domborított levél. A ládát méregzöldre festettem, a levelet meg pirosra.

Manfred bácsival az évek során gyakran beszélgettünk. Mesélte, hogy diplomamunkáját Dosztojevszkijről írta, és én akkor éppen – iskolásként, álmatlan éjszakákon – „A Karamazov testvérek”-et és a „Raskolnyikov”-ot faltam. Onnantól aztán két világ feszült egymásnak. Az ő betonba öntött szocializmusa és az én világot átölelő univerzumom. Ennek ellenére gyakran segített nekem. Nagyon jól beszélt oroszul, én pedig tanulmányaim hasznára fordítottam az ismereteit. Lefordított nekem egy munkát Zenonról. Ez több vasárnapon is áthúzódott. Amikor főzött, a konyhaasztalnál ülve olvastam fel neki az orosz mondatokat, amiket ő máris lefordított németre. Főzés közben ivott egy-egy pohárnyi „szto gramm”-ot. Moszkvai tartózkodása nyilvánvalóan felvértezte őt ennyi ital elviselésének képességével. Amikor az étel elkészült, én mindig eltűntem. Legtöbbször még hallottam, ahogy énekelt. Manfred bácsinak szép, mély hangja volt.

Valamikor aztán Z. pudingiskolájának az igazgatója lett. A pudingiskola az óvónők képzésére szolgáló intézmény volt. Később kinevezték az NDK-delegáció tagjaként az ENSZ-be, New Yorkba. Ezt azonban megelőzte egy gyors ledoktorálás Potsdamban. Egyszer még találkoztam vele. Óvatosan beszélgettünk egymással. Túlságosan eltértek álláspontjaink. És én még abban is teljesen

bizonytalan voltam, hogy vajon az állambiztonsághoz tartozik-e. Ő meglehetősen büszkén mesélte, hogy járt egyszer Pete Segernél és együtt énekeltek. És Pete Seger nekiajándékozta a sapkáját. Én meg teljes csodálattal hallgattam a „világlátott ember” elbeszélését.

A rendszerváltás után azonnal visszahívták New Yorkból. Ezt követően a család Berlin-Marzahnban lakott. Már csak Wuhlensén Magda néni tartotta velük kapcsolatot. Ő mesélte nekünk azt is, hogy Manfred bácsi röviddel később meghalt. Marianne nénitől tudta, hogy Manfred bácsi már nem akart tovább élni. Nem bírta elviselni a rendszerváltást. Nagyon sokat ivott. És egyszer, evés közben egyszer csak azt mondta: rosszul érzi magát, majd feje az asztalra bukott. Halott volt.

Egyszer láttam egy riportot a Bayrisches Fernsehenben. Manfred bácsi bátyjáról, Friedrich Starkow-ról szolt – ő volt az, aki Honecker pártfőtitkár beszédeit írta. Arról beszélt, nagyon halkán és mély szomorúsággal, hogy milyen volt az élet „az udvarban”. És az interjú során felismertem öccsét, Manfred bácsit is.

Ugyanabban a házban, az 5. szám alatt lakott Gagartun Martl néni is. Igazi kövület volt. Amióta eszemet tudom, mindig is öregnek ismertem. Hogy hány éves lehetett, nem tudnám megmondani. De nagyon beszédes volt. Férje állítólag eltűnt a háborúban. Két gyermeke volt: Wolfgang bácsi és Elfriede néni. Mindketten lényegesen idősebbek voltak nálam. Wolfgang bácsi Zwickauban élt és fejtőként dolgozott a szénbányában. Elfriede néni nagyon okos lehetett. Lipcsében tanult orvosnak. Később meg kellett szakítania a tanulmányait. Rövid ideig még Z.-ben dolgozott a Takarékpénztárnál, majd hozzá ment egy bizonyos Rückhardt bácsihoz. Közös gyermekük valamivel fiatalabb volt nálam és gyakran jött látogatóba a nagymamájához. Martl néni az idős asszonyok között valamiféle központi személy volt. Sokat és szívesen beszélgetett. Legjobb barátnője a 7. szám alatt lakó Schicklpieck Anna néni volt.

Annak ellenére, hogy Martl néni élete során annyira hangsúlyos szerepet játszott a Martinsbergen, mégis leginkább csak arra emlékszem, ahogy kinézett az ablakon, vagy a házsor előtti réten ült. Néha Nyugat-Németországba is átutazott. Úti célja Heilbronn volt, ahol egy rokona lakott. Néha mesélt a gyerekkoráról. Sziléziából származott. És megtanított arra a mondásra, amellyel annak idején a lengyel gyerekeket gúnyolták:

„A lengyeleknek, -nek, -nek, -nek,
kapálniuk kell, mek-mek-mek.
Húzniuk kell a répát,
pénzt keresni így tudják.”

Nyári délutánokon az összes öregasszony a mező szélén üldögélt és alaposan szemügyre vette az arra járókat. És amikor azok elhaladtak előttük, barátságosan üdvözölték őket. De alighogy azok továbbhaladtak, az öregasszonyok máris a szájukra vették őket.

A Martinsberg 6. számú ház

A Martinsberg 6. szám alatt laktak Wuhlsenének. Gyermekük száma azonos volt a házsámukkal, név szerint: Sabine, Iris, Dieter, Petra, Martina és Karmen. Mivel a gyerekek mindannyian „korombeliek” voltak, vagy játszótársak voltak, vagy nem. Ők nem tartoztak a „megfigyelési objektumok” közé. Egyszerűen csak ott voltak – közülünk valók.

Petra velem egyidős volt. A fenti felsorolásban „balra” mindenki fiatalabb volt nálam, míg „jobbra” idősebbek. Legtöbbször csak egy, két vagy három évvel. A gyermeknemzés annak idején úgy zajlott, mint a perecsütés.

Pubertásom idején csak Martina érdekelt. Ő azonban nem kezdhetett velem semmi kézzelfoghatót. Christian bátyám Petránál már több sikerrel járt.

A Martinsberg 7. számú ház

A Martinsberg 7. szám alatt laktak Schlichtigék és Schicklpeickék, mindketten idős házaspárok, nyugdíjasok.

Schlichtig Martha néni – férjéhez, Willi bácsihoz hasonlóan – nagyon vékony testalkatú volt. Szorgalmas és tisztességes emberek voltak, és a 4. és 7. számok közötti házak lakóihoz hasonlóan a ház mögött egy kis kertet műveltek. Willi bácsi mindig rendesen nézett ki. Amikor családunk nagy ünnepséget rendezett (szüleim ezüstitakodalmukat ünnepelték, nővérem pedig akkor ment férjhez), Martha néni segítette a főzésnél, a felszolgálásban és még sok mindenben. Ludwig Lene néni is segítette nekünk. Az ételeket a mosókonyhában készítették elő. Ott, ahol egyébként a mosólavórban szokott bugyborékolni a víz, akkor sütemények, kávéval telt kannák, hidegtálak, kovászos uborkák és borsfüves savanyított babok álltak sörrel, gabonapálinkával és limonádéval együtt – piros, narancs és zöld színben. És valahol közöttük állt Martha néni. Petrezselymet és snidlinget vágott, körítéseket készített és segítette mindenhol, ahol csak tudott. Akkoriban még nagyon kicsi voltam. Így nem is nagyon emlékszem a részletekre. Nekem ez egyszerűen csak emberek, ennivalók és italok hatalmas óceánja volt. Az egész Martinsberg ott sürgött-forgott.

Schlichtigéknek a Martinsbergen lakók közül elsőként volt tévéjük. Egyszer megkérdeztük – a bátyám és én – Martha nénit, hogy megnézhetnénk-e az esti mesét. És megengedte! Willi bácsi a konyhában ült és egy üveg sört tartott méretes kezében. Lekicsinylő megjegyzést tett ránk és nevetett rajta, mi pedig betipegtünk a szobába. Schlichtigék lakásában mindig nagy tisztaság volt. Szorgalmasak és szerények voltak.

Egy késő nyári estén a szomszédok Willi bácsi favágásának hangját hallották a hátsó kertből. Egyszer elhallgatott a zaj. Martha néninek ez jel volt arra, hogy feltegye a vacsorát. Sokáig várt, de Willi bácsi nem jelent meg. Akkor Martha néni átjött hozzánk, és apámat kérte meg, hogy nézzen utána a férjének. Apám átment Lindemannék kaszálóján keresztül, és ott találta Willi bácsit a kertben holtan. Gutaütés érte. Úgy vitte aztán vissza a házba Willi bácsit Röhner Peterrel együtt, aki Willi bácsi házasságon kívüli fia volt. Megegyeztek, hogy a halottat a mosókonyhában hagyják. Az volt a ház leghűvösebb helye. Martha néni csöndben sírt.

Ugyanebben a házban lakott Schicklpieck Anna néni és Joseph bácsi. Emlékszem, hogy milyen volt névtáblájuk a bejárati ajtón – kalligrafikus, kézírásos dőlt betűkkel volt kiírva a Joseph Schicklpieck név. Úgy, ahogy Ernst Thälmann szokott aláírni. És fejalakját tekintve Joseph bácsi tényleg úgy is nézett ki, mint Thälmann. Apámnak kellett mindig átmennie hozzá, hogy a megmaradt hajszálakat tökéletesen kopaszra vágja. Joseph bácsi külön erre a célra vett egy elektromos gépet. Ez akkoriban (a 60-as évek közepén) rendkívüli dolog volt! És a gép meglehetősen sokba került. De Joseph bácsinak elég pénze volt. A náci rezsim üldözöttjeként kiemelt nyugdíjat is kapott. Apámtól tudom, hogy ez körülbelül 1000 akkori márkát jelentett. Ehhez jött még a rendes nyugdíja. Emma nagymamám ezzel szemben összesen havi 270 márka nyugdíjat kapott. Nála mindig keményen harcolnom kellett egy-egy gombóc fagyíért.

Joseph bácsi – akinek nagy formátumú névrokonai voltak: Sztálin és Goebbels – apámhoz hasonlóan az SED, a Német Szocialista Egységpárt tagja volt. Ennek ellenére erőteljesen eltértek politikai nézeteik. Apám meglehetősen visszafogottan nyilatkozott NDK-val kapcsolatban. Joseph bácsi viszont teljes odaadással támogatta a szocialista rendszert. Minden vasárnap úton volt: utakat tisztított, buszmegállókat takarított vagy megszabadította az eldugult lefolyókat. Egyszer úgy alakult, hogy a segítségét kellett kérnem. A 12. osztályban a marxizmus klasszikusairól kellett előadást tartanom. Mivel apámtól tudtam, hogy Joseph bácsinak gazdag könyvtára van kommunista témákról, így hozzá fordultam. Kitérő örömmel vezetett fel a padlásra – hiszen a tudományra szomjazó ifjúság, az NDK jövőbeli elitje igényli segítségét –, ahol kinyitott egy ládát, és elém tárta kincseit: majdnem

kizárólag Sztálin-köteteket! Hideg borzongás futott végig a hátamon. Mivel azonban már akkor sem tudtam megsérteni embereket, így hát magammal vittem egy könyvet azt állítván, hogy pont arra van szükségem. Ő pedig arról biztosított engem, hogy bármikor mehetek hozzá, ha valami nem lenne világos. Valószínűleg felkelhettem vagy igazolhattam benne azt az érzést, hogy élete során pont a megfelelő: az igazat tanulta és olvasta.

Joseph bácsi, aki a Németországi Kommunista Párt egyik első tagja volt, mindig is meggyőződéses kommunistaként a fő ellenséget az Elbától nyugatra lévő területekben látta. Ebben a szellemben folytak a hajvágások, erről szóltak a viták és így ittak apámmal hébe-hóba egy gabonapálinkát.

Egyszer azt is megtudtam, hogy Joseph bácsi miért kapott kiemelt nyugdíjat. Amikor a náci 1933-ban hatalomra jutottak, az összes kommunistát, szociáldemokratát és szakszervezetist őrizetbe vették és egy hétre internálták. Ott aztán „helyrefozták” az emberek felfogását. Így történt ez Joseph bácsi esetében is. De amikor az oroszok 1945-ben egyre közelebb jöttek, visszatért régi erényeihez és a Martinsberg 7. szám alatti ház kertjében elásott néhány fegyvert. Felesége, Anna nem bírta a félelmet és elárulta az urát. Emiatt Joseph bácsi börtönbe került, de csak alig 6 hétig kellett fogságban szenvednie – az oroszok akkor már Bautzennél jártak. Azóta számít Joseph bácsi a náci rendszer üldözöttjének.

Nem tudom, vajon emiatt gyűlölte-e a feleségét. Mindenesetre még házasságok voltak. De már nem aludtak egy szobában. Joseph bácsi arra hivatkozott, hogy Anna néni túl hangosan horkol. De az igazi okot a verebek csiripelték a háztetőről: Joseph bácsinak öreg napjaira barátnője lett, Eisele néni – iskolánk szakácsnője. Ő is kövér volt. És egy kicsit még hasonlított is a kövér Anna nénire.

Joseph bácsi minden szerdán, az „engedélyezett” napon meglátogatta Eisele nénit. Szaunába is járt, amit követően felosztotta a hetet. A szauna Gluchoiban, egy állami tulajdonú vállalatnál, a Kartonagenwerkben volt. Joseph bácsi mindig biciklivel ment oda, majd vissza Z.-be; összesen 30 kilométert kerekezett így. Szélben, hóban, mindig. És ehhez kapcsolódóan ment el Eisele nénihez is. Egyszer aztán túl sok lett ez neki: egyik nap összeesett a Martinsbergen és meghalt. Még arra sem volt ereje, hogy haza menjen.

Anna néni korábban halt meg. Mint régi SED-tagot nagy pártcsinnadrattával temették: piros zászló a koporsó felett, szónok a kerületi párttitkárságról és így tovább. Amikor Joseph bácsit temették, minden nagyon egyszerű volt: sem zászlók, sem fáklyák – semmi. Ez engem egy kicsit összezavart, mivel mindig Joseph bácsiban láttam a hú pártkatonát, nem pedig a kövér Anna néniben. Hiszen mégis csak

Joseph bácsi volt az, aki Bautzenban börtönben ült. És Anna néni volt az, aki őt elárulta. Sajátos módon történnek a dolgok ezen a világon...

Anna néni nyáron minden nap a ház előtti padon ült. Néha szólt nekem, hogy a napernyőjét állítsam úgy, hogy kövér, piros arcát ne süssse a nap. Ilyenkor segítettem neki. Csak azon csodálkoztam, hogy mennyire mozgáskorlátozott volt.

Apám egyszer elmesélte nekünk, hogyan kellett a kövér Anna nénit kihúznia a pöcegödörből. A házsor 4. és 7. szám közötti házainak mindegyike szárazvécés volt. Az ember a hely felkeresését követően egy edényre ült, amiből aztán az értékes anyagot egy körülbelül két méter hosszú, függőleges lefolyócsőbe öntötte. Fagyos időben meglepően hamar lehetett minden szükséges dologgal végezni. De nyáron sem volt éppen szórakoztató hosszabb időt tölteni ezen a helyen. A hátsórészt gyakran idegesítő legyek döngtek körül. De a vécé fedelének felnyitásakor előtűnő, felfelé igyekvő nyüvek látványa sem volt éppen üdítő, a szagról nem is beszélve.

Az edény tartalma a két méteres szabadesést követően egy gödörben gyűlt össze, amely minden ház hátsó udvarában volt. Maga a gödör, amelyet két évenként egyszer a Schiller cég – népi nevén a „szaros Schiller” – szivattyúzott ki, a szippantás miatt egy úgy 1,5 × 1,5 méteres nyílással rendelkezett. A nyílást fadeszkák zárták le. Mivel ezek a deszkák ki voltak téve az időjárásnak, idővel elkorhadtak. A legtöbb lakó időről-időre kicserélte azokat vagy vaslemezzel fedte le a nyílást. Csak Schicklpieckék nem tettek semmit. Joseph bácsinak szerda után a szaunázásból és más egyébből kellett kipihennie magát. Hétfvégéit pedig teljesen kitöltötték a szombati önkéntes munkák („Subotnik”-ok). Így történhetett meg, hogy egy napon a fadeszkák már nem tudtak ellenállni Anna néni súlyának és eltörtek. Anna néni nyakig állt a híg lében. Kétségbeesve kiabált segítségért. És mivel apám éppen a kertben volt, őt szólította. Apám pedig ment, és kihúzta a kövér, büzlő Anna nénit a gödörből.

A Martinsberg 8. számú ház

A Martinsberg 8. szám alatt lakott a Birner család: Birner néni, a lánya Maria és annak lánya: Ursula. Ursula olyan idős volt, mint én, de „túl” messze lakott tőlünk, úgy száz méterre. Gyermekeként a távolságok mindig nagyobbnak tűnnek a valóságosnál.

Birner néninek volt egy barátja, Böcker Emil bácsi. Azt hiszem, mindketten az alkohol rabjai voltak. Emil bácsi volt az, aki gyakrabban járt Birner nénihez. A látogatásokkal kapcsolatban nem tudtam rendszerességet megállapítani. Csak annyit tudok, hogy Böcker bácsi – aki magas, vékony férfi volt kampós, kékes-piros színezetű orral,

amelynek végén mindig lógott egy cseppnyi ornedv – mindig egy kicsit billegve járt a nénihez. Arcát piros hajsálerek hálózták be.

Mivel a Martinsberg 1. és 2. szám közötti távolságon enyhe emelkedőt kellett leküzdeni, ezért annak végén, a „hágón” szóróhomokot helyeztek el. Szüleink megtiltották nekünk, hogy ebben a homokban játsszunk, mivel az öreg Emil bácsi mindig ott könnyített magán, mielőtt az utolsó métereket megtette volna Birner néni házáig. Csak ritkán engedelmeskedtünk ennek a tiltásnak. A gyerekek hamar felejtenek, ha a játék vonzereje erősebb...

Karácsony táján Birner néni mindig meghívta a környékbeli gyerekeket. Volt egy hatalmas piramisa, rajta száznál is több gyertyával – legalábbis nekem úgy tűnt. Amikor meggyújtotta az összes gyertyát, csodálkozva és nyitott szájjal figyeltük a forgó piramist.

Én a szoba többi részét is megnéztem magamnak. Amit fel tudtam ismerni a gyertyák rezgő fényében, az nem volt más, csak pókhálók, régi ruhák, szemét és szag. Ritkán fordult elő velem, hogy egyszerre kétféle érzés – a piramis nézése kiváltotta csodálat és a lakásnak alig nevezhető „lyuk” által kiváltott undor – között vergődtem.

Ursulának volt egy Mikesch névre hallgató cicája. Így nevezte őt az Augsburger Puppenkiste bábszínház előadásában szereplő kandúr után. Nos hát, a Hopfenberglen – amely az utolsó település volt azelőtt, hogy Z. város véget ért volna a sötét nagy erdőben – lakott egy fiatal munkás, Schertz Alfred. Minden reggel egy kisteherautóval ment munkába és este vissza. Ahogy pedig az már csak a fiatalemberekkel szokott lenni: nem ment, hanem száguldott. Többen is szóltak neki emiatt, de hiába. Egyik este aztán baj történt: elgázolta Mikescht. És én ennek tanúja voltam. Ahogy láttam, éppen a fejénél kapta el a kerék. Ettől Mikesch többször is szaltót vetett, miközben úgy visított, mint egy kisgyerek. Ursula lélekszakadva rohant ki a házból és még jobban növelte a hangzavart. Rettenetes volt. Alfred elmenekült a baleset helyszínéről, egyedül hagyva a haldokló Mikescht kétségbeesett gazdájával.

Később megtudtam, hogy Ursula apja egy bizonyos Ertz Bernhard bácsi volt. Senki nem beszélt róla. Börtönbe zárták, mert a bátyjával együtt megvert egy oroszokból álló hordát.

Amikor újra hazakerült, elkezdte felújítani a Birner néni lakta házat: kitémasztotta a ház egyik oldalát a tetőnél, majd kinyomta az alatta lévő falat és újat húzott. Így aztán lépésről lépésre újból felépítette ugyanazt a házat. Ez rám annak idején mély benyomást tett. Amikor ezzel elkészült, azt beszéltek, hogy veri a feleségét. Úgy tűnik, nem voltak már orosz katonák a közelben.

Ennek ellenére mindenki tisztelte őt.

Teherautósofőr volt, és hébe-hóba elkísértem őt egy körre. Emlékszem, egyszer Magdeburgban azt mondta nekem, hogy egy rokonát kell meglátogatnia. A teherautóban kellett várnom rá. Annak ellenére, hogy még kicsi voltam, mégis volt valami sejtésem arról, hogy milyen rokon is lehet az illető. Egy szűk órával később könnyed mosollyal tért vissza az autóhoz.

Ma egyedül él a házában. Ursula lánya férjhez ment és elköltözött. A felesége elhagyta.

A Martinsberg 9. számú ház

A Martinsberg 9. szám Lindemann Sepp bácsi gazdasága volt. Az udvarház belső udvarát négy épület vette körül: a tehénistálló, a lóistálló, egy szénapajta és a lakóház.

A tehénistállóval szemben, az udvaron túl egy nagy, öreg tölgy állt. A tölgy alatt pedig – arra az esetre, ha netán villám csapna az udvarházba – egy tűzoltásra is használható nagy halastavat alakítottak ki.

Minden nagyon átgondoltan és gyakorlatiasan volt kialakítva. Szívesen jártam a gazdaságban. De a kutyáktól – Dinától és Zillától – nagyon félttem. Mindketten kis, keverék kutyák voltak. De saját területüket sok harapással védték a betolakodóktól.

Egyszer szilveszterkor a bátyámmal, Christiannal együtt a szénapajta hátsó részéhez mentünk, ott meggyújtottunk néhány petárdát és kénpálcikákkal világítottuk be a sötét éjszakát. Micsoda könnyelműség volt! Nem tartott sokáig, és máris hallottuk a számunkra olyan ismerős kutyaugatást. Mindketten jöttek, Dina és Zilla is – biztos, ami biztos alapon. A bátyám azonnal menekülésre fogta a dolgot. Én tisztában voltam a tűz veszélyével és még mindent eloltottam, ami izzott. Az ennek során bekövetkező idővesztés volt aztán az oka annak, hogy egy héten keresztül a hasamon kellett aludnom, mert miközben a kerítésen másztam át, Dina hidegvérrel elkapott hátulról...

Lindemann Sepp bácsi igazi régi vágású parasztember volt: vasárnaponként zöld lódenkabátban és zergekalapban, szivart szívva ment a templomba. Hétközben viszont mindig munkaruhát hordott. A kalapja is csúfabb volt.

Sepp bácsi már idősebb korban járt, amikor én még kicsi voltam. Néha cseresznyét loptunk nála; csodálatos, fekete ropogós cseresznyét. A cseresznyefa közvetlenül a konyhaablaka előtt állt. Ezt persze tudtuk, és nagyon ügyeltünk arra, hogy senki ne legyen az ablakban. Amit azonban nem tudtunk: az öreg róka a lombok között kifeszített egy számunkra nem azonnal látható zsineget, amely valahol a lakóház egyik szobájában egy haranghoz kötözve végződött. Amikor aztán cseresznyét

loptunk, a harang megszólalt, és Sepp bácsinak még elég jó füle volt ahhoz, hogy meghallja. Ráadásul gyalog is meglehetősen gyorsan közlekedett.

Emlékszem, hogyan szaladt utánam egyszer egészen a halastóig, a nagy fogathajtó ostort lengetve. Onnantól tudom, hogy a fogathajtó ostorok jó szolgálatot tesznek a lépések felgyorsításában.

Volt úgy, hogy a bátyámra ugyanilyen okból kifolyólag fogta rá Sepp bácsi a sörétes puskáját. Ebből a szempontból én még szerencsés voltam!

Amikor Sepp bácsi meghalt, csak Feldmann Else néni volt velem. Ezután az udvart fia, Kurt bácsi vezette tovább.

Kurt bácsi felesége Alma néni volt. Ő is parasztcsaládból származott. Mindketten nagyon szorgalmas emberek voltak. Alkalomadtán segítettünk nekik: bárányokat terelni, teheneket behajtani a legelőről vagy az istállókból a trágyát kihordani.

Betakarításnál a Martinsberg lakói is segítettek. Ezért aztán a Lindemannéknál meghatározott időszakokban meglehetősen olcsón lehetett élelmiszert vásárolniuk.

Vágásünnepkor mindig hurkalevet hoztunk tőlük. Vasárnaponként néhány alkalommal elküldtek a szüleim a gazdaságba galambot venni. Olyankor Kurt bácsi egy nagy létrára mászott és hatalmas paraszttenyérével benyúlt a galambdúcba. Kihozott onnan egy galambot, majd fejét kissé meghúzva csavart rajta egyet. A szárnycsapkodás azonnal abbamaradt, és a galamb feje lekonyult a világos színű tollra. Legtöbbször négyszeres gyilkosság tanúja voltam. De így négy márkáért lágy galamsültünk volt ebédre.

Egy szénabetakarításra emlékszem még: Kurt bácsi elküldte a bátyámat apámhoz, hogy kérdezze meg, tudna-e neki segíteni. De apám éppen az éjszakai műszakból érkezett haza és aludni akart. Bátyámat viszont Kurt bácsi tovább noszogatta, így ő sem hagyta annyiban a dolgot. Apám egyszer aztán kifogyott a béketúrésból, és Christiant alaposan helybenhagyta.

Kurt bácsi és Alma néni házasságából nem született gyermek. Ezért gondozásba vettek egy kisfiút, aki a hétvégéket mindig az udvarházban töltötte. Jól emlékszem rá. Senkivel nem tudott közlünk igazi kapcsolatba kerülni.

Lindemannék végül elhatározták, hogy a fiút örök befogadják. Azt követően a fiú állandóan a gazdaságban lakott. De a velünk való kapcsolata mégsem lett jobb.

Valamikor aztán a fiú meghalt. Úgy mondták, rákja volt. Lindemannéknak ez súlyos csapást jelentett.

Néhány évvel később Kurt bácsi is meghalt. Alma néni nem tudott igazán mit kezdeni egyedüllétével és a gazdaság irányításával. Felakasztotta magát az első emeletre vezető lépcső tartógerendájára. Az állatok még az istállóban voltak, és az udvari kutyák vonyítottak.

Az udvarház sokáig állt elárvalva. A lakóház oromfalán mély repedés jelent meg a tetőtől a pincéig. Ekkoriban éppen E. A. Poe-tól olvastam „Az Usher ház vége” című könyvet. Felismertem a párhuzamosságokat és vártam a ház végleges eltűnését.

Búcsú

És így búcsúzunk a Martinsbergtől:
Lefelé indulunk a Martinsbergről – Lindemannék gazdaságától a Holdfény-házig; oda, ahol a kék hajú tündér lakott. Ezután balra kanyarodunk a „Gluchoier Tor” felé és haladunk tovább a városba. A piacon keresztül, a Chemnitzer Strassén lefelé, a kastély mellett jutunk el a Muldenbrückéig. Látjuk a folyót, ahol valaha a köd oly szépen kúszott fel a hegyoldal mentén, hogy itt az emberek egy várost építettek. Azután visszanezünk a városra, látjuk a házakat és a templomot és a városházát; és azokra az emberekre gondolunk, akik ott laktak, és akik elmesélték a történeteiket.
A Martinsbergre gondolunk. Az öreg Ludwig bácsira, Wichbartékra, Schicklpieckékre és Lindemannékre. És mindenki másra...

Hol vannak ezek az emberek?
Könyvszekrényemben még mindig őrzöm azt a Sztálin-kötetet, amelyet Schicklpieck Joseph bácsitól kaptam kölcsön.
Azt a könyvet soha nem kapta vissza. És valószínűleg soha nem is hiányolta.

All the lonely people...
Where do they all come from?
All the lonely people
Where do they all belong?
(Lennon / McCartney: Eleanor Rigby)

A könyvben előforduló személyek jegyzéke:

Martinsberg 1.:

- Markuse Magdalena néni
- Wichbart bácsi és Wichbart néni
- Luftrich bácsi és az unokája
- Buchner bácsi és Buchner néni; testvérük vagy menyük

Martinsberg 2.:

- Himmel bácsi és Himmel néni
- Vejük Selig Johannes, a felesége és fiuk, Christoph

Martinsberg 3.:

- Ludwig Erich bácsi, Elfriede néni és Lene néni
- Feldmann Anton bácsi és Else néni

Martinsberg 4.:

- Az összes Steininger

Martinsberg 5.:

- Gagartun Martl néni
- Ampfer Ernst bácsi
- Jäger Walfried bácsi és Liselotte néni, gyermekeik Peter és Siegfried
- Starkow Manfred bácsi, Marianne néni, gyermekeik Olaf és Julia

Martinsberg 6.:

- Wuhlenszen Heinz bácsi és Magda néni, gyermekeik Sabine, Iris, Dieter, Petra, Martina és Karmen

Martinsberg 7.:

- Schlichtig Willi bácsi és Martha néni
- Schicklpieck Joseph bácsi és Anna néni

Martinsberg 8.:

- Birner néni
- Böckert bácsi
- Ertz Bernhard bácsi, Maria néni és gyermekük, Ursula

Martinsberg 9.:

- Lindemann Sepp bácsi; fia Kurt és felesége Alma

További személyek:

- Röhner Peter, féltestvérünk
- Hohman Emma, nagymamám
- Schertz Alfred, a Hopfenbergl lakója
- Dürr Hugo bácsi, Ludwig bácsi barátja
- Eisele néni, Schicklpieck Joseph bácsi barátnője
- Putz néni, a Holdfény-ház lakója

A fordítás Mikovics Dezső munkája.
Készült 2013. karácsonyan